

РОЗДІЛ III

Регіональні студії: сучасні особливості

УДК 321.013

Анжей Вавринюк,
Анжей Гіл,
Роман Коцан

Концепція національної безпеки в польському правознавстві до 1918 р.

Завданням кожної влади, незалежно від політичного устрою, принаймні в теорії, – це забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки. Говорячи про внутрішню безпеку, потрібно взяти до уваги забезпечення громадянам миру й безпеки проживання в разі виникнення таких загроз, як стихійні лиха та антропогенні катастрофи, уключаючи лісові пожежі, землетруси, повені й шторми. Таким чином, це ті чинники, які безпосередньо впливають на життя, безпеку та комфорт громадян. Після 123 років неволі Польща потребувала стабільних і найбільш вигідних кордонів, які б гарантували максимум зовнішньої безпеки та одночасно повернули б попередні володіння Речі Посполитої, які були до поділу Польщі. Для тодішньої політичної еліти це було величезною проблемою, тим більше, що недоброзичливими для нас були держави, що протягом століть ділили між собою нашу Батьківщину. Рада Регентства, що виконувала в 1918 р. функції влади в Польському Королівстві, передала її Юзефу Пілсудському. У перший рік існування Польщі як держави прийнято багато законів, які повинні були гарантувати внутрішню та зовнішню безпеку. Найважливішими з них були ті, що відповідали за внутрішній мир і безпечні кордони. Озираючись назад, можна припустити, що дії польського уряду були настільки успішними, що прийняття конкретних законів та їх виконання гарантували внутрішній мир і територіальну цілісність.

Ключові слова: незалежність, військо, очільник держави, внутрішня та зовнішня безпека, державна безпека, кордон, стабілізація, поділ Польщі, юридичні акти, територіальна цілісність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблематика безпеки Польської держави до 1918 р. на основі вітчизняного законодавства є малодосліджуваною. Із погляду майбутнього країни, що відроджується після 123 років неволі, перші рішення влади, зокрема спрямованих на подолання післявоєнного хаосу, та того, що настав після розділу Польщі, мали велике значення. Звідси – необхідність їх подальшого дослідження й публікації.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У науці відсутні дослідження цієї тематики. Цитовані в роботі джерела лише приближені до теми.

Формулювання мети й завдання дослідження. Мета статті – показ зусиль польського уряду, спрямованих на забезпечення власному суспільству безпеки відразу після закінчення Другої світової війни. Ураховуючи той факт, що перші юридичні акти центральних органів виконавчої влади опубліковані, зокрема, у маловідомій тепер газеті «Прав Польської Держави» чи в малотиражних тоді «Польському Моніторі», «Газеті Законів», а також у відомчих урядових газетах, написання послідовного й досить повного дослідження вимагало серйозних зобов'язань, насамперед у пошуках джерел, а потім у їх опрацюванні.

Ціллю кожної влади, без огляду на політичний устрій, є, принаймні в теорії, забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки. Говорячи про внутрішню безпеку, потрібно зважати на забезпечення мешканцям спокійного та певного побуту у випадку виникнення таких загроз, як стихійні й антропогенні лиха, у тому числі пожежі лісів, землетруси, паводки та бурі, й особливо ті чинники, котрі мають безпосередній вплив на життя, безпеку та комфорт мешканців [23, с. 8]. Крім

того, у прийнятій Європейським Союзом стратегії записано, що «разом ми є успішніші й краще підготовлені до загроз, що стоять перед нами, стратегія внутрішньої безпеки виражає спільні для нас усіх цінності та пріоритети, у тому числі діяльність, що пов'язує піклування про публічну безпеку й права кожного» [24, с. 13].

Говорячи про зовнішню безпеку держави, або про національну безпеку, можна розглядати її в багатьох площинах. Віктор Покрушинський слушно зауважив, що загалом «значення безпеки властиво є ідентичним з упевненістю (*safety*) й означає брак фізичної загрози (*danger*) або захист від неї» [19, с. 8].

Натомість Марлена Льорек, Лешек Павлікович і Кшиштоф Суровець уважають, що «в національній безпеці не йдеться лише про захист та оборону існування держави, але також і про сприятливий побут чи розвиток, і захист цінностей близьких окремих членів суспільства, які навіть без існування держави, мають велике значення» [15, с. 93].

Знаний американський дипломат та політик Генрі Кіссінджер стверджував, що «безпека є фундаментом усього, що чинимо», і потрібно визнати, що ті слова виражають сутність багатоаспектного поняття, яким є термін безпека [14, с. 86].

Потрібно також згадати Св. Яна Павла II, який багаторазово підкреслював потребу розвитку патріотичних почуттів, називаючи між ними: «Вітчизна є наша земля-мати. Польща є особлива мати. Недобрим є її минуле, особливо протягом остатніх століть. Є матір'ю, яка багато перетерпіла й завжди знову стерпить. Тому також має право на особливу любов» [11, с. 69]. Інтерпретуючи ті слова, Бартош Дідух й Агнешка Гмиз стверджували: «Як впливає зі слів папи, надзвичайно істотним є розвиток патріотичних постав суспільства, щоб егоїзм одиниць уже ніколи не знищив майбутнього загалу та можна було збудувати тривкі й солідні фундаменти національної безпеки. Істотне значення має також забезпечення публічного порядку та охорони здоров'я, а також гарантування відповідного рівня життя» [11, с. 69]. Знаним є також й інше послання папи-поляка, адресоване землякам: «свободою не володіють... свободу постійно здобувають... краще здобути свободу, ніж її утримувати... майбутнє залежить від вас... мусите мати – силу!» – виражає сутність тягlosti «сталого здобутку» національної безпеки, який часто тепер ідентифікують зі свободою [10, 12, 13].

Відроджена по 123 роках неволі Польська держава потребувала стабільних і найвигідніших кордонів, які б гарантували максимум зовнішньої безпеки, водночас відновили б стан володінь Речі Посполитої до поділів Польщі. Для тогочасних політичних еліт то був величезний виклик, тим більше, що для нас були неприхильними держави, які протягом віків розділили нашу батьківщину між собою.

3 січня 1918 р. Рада регентів Польського Королівства у виданому декреті ухвалила, що є верховною владою й буде видавати декрети, а також рескрипти (ст. 2), владу від її імені виконуватиме Президент міністрів, Рада міністрів, а також особливі міністри (ст. 6). Піднято також дуже важливе рішення, указуючи, що «Президент міністрів є керівником уряду Польської держави й презентує той уряд внутрішньо та зовнішньо» (ст. 7). Суттєва інформація уміщена в статті 40: «Польські уряди носять назву королівсько-польських і діють від імені Польської Корони» [4].

4 лютого 1918 р. Рада регентів Польського Королівства скликала Раду Стану Польського Королівства, до складу якої входило 110 членів, у тому числі 55, обраних безпосередньо, 45 – номінованих Радою регентів, а також 12 членів-вірилістів. Крім того, членами Ради стану з дорадчим голосом мали увійти шість дієцезальних єпископів римо-католицького обряду; Генеральний суперінтендант євангельсько-аугсбурзького віровизнання; суперінтендант євангельсько-реформованого віровизнання, а також найстарший великий рабин євреїв столичного міста Варшави [28]. Статут, який скликав Раду Стану, окреслив також територіальний обшир тогочасної Польської держави, який у згаданому документі обіймав колишнє «Варшавське й Люблінське Генерал-Губернаторство» [28].

20 лютого 1918 р. Рада Регентів прийняла «Декрет», у якому зобов'язала міністрів, урядників і суддів, а також адвокатів, уписаних у реєстр адвокатури, до складення присяги, формула якої, наприклад, для міністрів мала такий зміст: «Присягаю Всемогутньому Господу Богу єдиному в Святій Трійці, Вітчизні й польському народові, що на довіреному мені уряді міністра Польської держави буду прагнути до утвердження свободи, незалежності та міцності моєї Вітчизни, маєстату Польської держави в найвищому її збереженні; зберігати вірність Раді регентів, яка виконує виконавчу владу Польської держави, до часу покликання Короля чи Регента; буду високо тримати

прапор гонору й гідності народу щодо своїх і чужих; буду пильно дотримуватися приписів права, маючи завше перед очима посполите добро вище від стану; буду сумлінно виконувати покладені на мене обов'язки, покладеної на мене відповідальності, з певною свідомістю. Допоможи мені там, Господь Боже, і невинною мукою Його Сина» [5].

Деяко змодифікованими щодо обійнятих становищ були решта формул присяги. При цьому привертає увагу факт, що Рада регентів, готуючи тексти окремих присяг, зверталася до римокатолицької віри, даючи тим самим свідоцтво її величезного значення в збереженні польського народу, а отже, можливості відновлення Польської держави, а також її безпеки.

15 травня 1918 р. Рада регентів, маючи на увазі забезпечення внутрішньої безпеки, утворила королівсько-польський Округовий суд у Замості, до територіального обширу якого належали Замойський, Білгорайський, Грубешівський і Томашівський повіти [21].

7 жовтня 1918 р. Рада регентів звернулася з відозвою до польського народу. Представники ради в патріотичному виступі дуже істотному для Польщі як об'єкта міжнародного права, між іншим, написали: «Велика година, якої польський народ чекав цілий час із палким бажанням, уже наступила. Наближається спокій, а разом із ним здійснення прагнень польського народу, які ніколи не переривались, до повної незалежності. У тій годині, воля польського народу є ясною, становчою і єдиномисльною. Відчуваючи ту волю і опираючись на неї цей заклик, стаємо на загальні мирні засади, виголошені президентом Сполучених Штатів, тепер прийнятих усім світом, які є підставою для запровадження нового співжиття народів. У стосунку до Польщі, ті засади приводять до утворення незалежної держави, яка обіймає всі польські землі, із доступом до моря, із політичною й економічною самостійністю, а також територіальною непорушністю, що буде погарантоване міжнародними угодами. Аби здійснити ту програму, польський народ мусить стати як один муж і спрямувати всі сили, щоб його воля стала зрозумілою та визнаною цілим світом. Для цього ухвалюємо: 1. Закрити Раду Стану. 2. Тепер скликати уряд, до складу якого увійдуть представники найширших народних мас і політичних напрямів» [16]. Наприкінці відозви написано: «Поляки! Уже тепер наші долі значною мірою перебувають у наших руках. Станемо гідними тих потужних надій, які серед утисків і неволі згори протягом віків живили наших батьків. Нехай замовкне все, що нас взаємно може розділити, і нехай зазвучить один великий голос: Незалежна об'єднана Польща» [16].

29 жовтня 1918 р. Рада регентів Польського Королівства прийняла керівництво над Польським військом і прийняла формулу військової присяги: «Присягаю Всемогутньому Господу Богу, що буду служити моїй Вітчизні, Польській державі і Раді регентів як тимчасовому заступникові майбутньої Верховної влади Польської держави, на суші, морі й у повітрі, і на кожному місці вірно та учтиво буду слухати своїх старших і начальників, виконувати надані мені накази й приписи та загально так себе вести, аби міг жити і вмирати, як мужній і правий польський солдат. Допоможи мені Господи Боже» [7].

Кількома днями пізніше, уже 27 жовтня, вийшов наступний декрет, який мав велетенське значення для внутрішньої безпеки Польської держави, що відроджувалася. То був декрет про приступлення до формування регулярного національного війська [3]. Він був виданий на підставі Тимчасового статуту про загальні обов'язки військової служби, який був оголошений разом із вищезгаданим декретом. За задумом, військову службу мали обов'язково виконувати всі мешканці [27].

Юзеф Пілсудський, організовуючи регулярне військо, повинен повідомити: «Чи багатий, чи бідний, народжений у халупі чи в палаці, кожен мусить сплатити борг Вітчизні. (...) Смерть є корисною, коли дає перемогу, смерть є болісною, коли мусить наступити тільки для гонору. (...) Люди й людська праця є такими сильними та такими потужними, що призвичаюють смерть, що живуть і спілкуються між нами. (...) Завше мислю, що так жити, як жив, було варто – було варто перемогти той біль і муку, які переміг» [25, с. 11].

Одночасно із вищезгаданим Статутом установлено уряд Начальника штабу Війська Польського [9]. Натомість 5 листопада 1918 р. видано Декрет про створення національного війська, у якому наказано призвати всіх «здатних до зброї офіцерів-поляків як із чужих військ, так і тих, хто вже перебував у краю; наказати приймати добровольців на цілому польському обширі без обмежень; розпочати натомість створення у відповідних військових округах як полків, так і добровольчих ескадронів» [8]. Також мовив: «Нехай кожний солдат, починаючи від найвищого командира, закінчуючи найсвіжішим рекрутом, пам'ятає, що від його сумлінності в праці, від його зусиль залежить, чи

забезпечимо народові те, чого по нас, солдатах, народ має право сподіватися, – установа незалежності й повної свободи, по-своєму у вільній Вітчизні» [25, с. 38].

У політичній ситуації, що склалася, тягар боротьби за безпеку відродженої Польщі взяв на себе Юзеф Пілсудський, який уже 14 листопада 1918 р. у виданому декреті написав, між іншим: «Вийшовши з німецької неволі, застав Польшу, що визволялася, у найхаотичніших внутрішніх і зовнішніх стосунках, щодо завдань незмірно трудних, у яких польський люд сам мусив показати свої організаційні здібності, бо жодна із зовнішніх сил не може йому їх порушити» [1]. Не виключено, що Пілсудський, пишучи вищезгаданий декрет, згадував тяжкі хвилини ув'язнення. В одній із публікацій про ті часи, мовив, що «бачив пригноблену Польшу, придушену на багато років. Снівся мені образ сили, збройного чину. Самому мені проект видавався понад силу, однак мусив почати, бо його носив у собі, вільно й славетно живучим...» [29, с. 16].

Того самого дня дійшло до саморозпуску Ради регентів, яка у виданій відозві стверджувала: «від тієї хвилині наші обов'язки і відповідальність із погляду польського народу складаємо у твою руку, пане Головний Командире, до передачі Національному Уряду» [18].

Із того періоду походять знамениті слова: «Маємо Білого Орла, який ширяє над нами, маємо тисячі причин, якими можемо тішити наші серця. Але вдаримо себе в груди. Чи маємо досить внутрішньої сили? Чи маємо досить душевної потуги? Чи маємо досить тієї матеріальної потуги, аби ще витримати ті виклики, які нас чекають? Перед Польщею лежить і стоїть велике питання: чи має бути рівноправною з великими потугами світу, чи має бути малою державою, яка потребує опіки заможних. На те питання Польша ще не відповідала. Той екзамен ще маємо скласти зі всіх сил. Тому нас чекає велике випробування, до якого всі ми, сучасне покоління, мусимо бути готові, якщо хочемо забезпечити наступним поколінням краще життя, якщо хочемо повернути так далеко коло історії, щоб велика Річ Посполита Польська була найвищою потугою не лише військовою, але також і культурною на цілому Сході. Мусимо вписати й так її поставити в силі та міцності, потузі духа й великої культури, аби не могла залишитися в тих великих переворотях, які, можливо, чекають людство» [25, 26, 27].

11 листопада 1918 р. Рада регентів видала відозву, у якій написано: «Щодо зовнішньої й внутрішньої небезпеки, яка загрожує, для ... всіляких військових розпоряджень та утримання порядку в краю, Рада регентів передає військову владу й головне командування підлеглих їй польських військ бригадирів Юзефові Пілсудському» [17].

Пілсудський мав тут же підтвердити: «Польська оточена неприятелем, який чигає на хвилі її слабкості, аби обернути її назад у небуття, аби знову вона стала іграшкою в його руках і полем визиску її сил, праці й добра на користь інших. Польша, отже, потребує солдата. Чим найкращим і найвправнішим буде той солдат, тим більше буде забезпечена свобода Вітчизни, тим кращою буде мирна праця над загоєнням ран, завданих довготривалою війною, тим швидше Польша посується дорогою поступу, належно здобуваючи собі мирну працю й почесне місце серед народів. Солдат своєю мирною працею, удосконалюючи військове ремесло, мусить дати Польщі відчуття, що для його Вітчизни не існувала хвиля слабкості, що всі мешканці краю можуть спокійно працювати, не зазнаючи тривоги та неспокою, що будь-яка п'ядь вітцівської землі може перетворитися на пустелю чи руїну від нападу ворога» [25, с. 46].

22 листопада 1918 р. вийшов Декрет про найвищу представницьку владу Польської республіки, у статті 1 якого записано: «Як Тимчасовий очільник держави, обіймаю найвищу владу Польської республіки й буду її виконувати до часу скликання Установчого сейму». Крім того, у статті 2 Юзеф Пілсудський ухвалив, що «Уряд Польської республіки буде [ним] номінований і відповідальним перед [ним] [у складі] Президента міністрів [прем'єра] і міністрів, аж до зібрання сейму» [2].

Діяння Юзефа Пілсудського в той період мали стихійний характер, але передбачуваний, успішний і, передовсім, організований. Здаючи собі справу й [ставлячись] із повагою до ситуації та ще досить непевної долі Речі Посполитої, уже 22 листопада він скликав перший уряд, який був зобов'язаний скласти присягу на вірність Польської республіки [2].

Підсумовуючи згаданий етап, Анджей Фрішке вважав, що Пілсудський як Очільник держави, прагнув до ліквідації німецько-австрійської окупації на польській землі; хотів допровадити до створення одного польського уряду, однієї армії й однієї адміністрації. Варто також підкреслити, що він не допустив громадянської війни, водночас запобігаючи внутрішній національній боротьбі в краю, а в пізніший період він також хотів повернення території, які вважалися польськими, однак

були зайнятими на сході новими національними утвореннями, що поставали. Прагнув також до створення буферної зони, яка б відокремлювала Польщу від Росії [13, с. 363, 364]. Окрім того, «восени 1918 р. Пілсудський окреслив обшир зацікавлень Польщі на сході так, щоб він обіймав Литву, Білорусь, Західну Волинь і частину Східної Галичини, якою намірявся поділитися з Україною. Рекомендував [також] підтримку прагнень незалежності українців з-над Дніпра [13, с. 366].

Тим часом 22 листопада 1918 р. Рада міністрів видала розпорядження, у якому затверджено усталений текст присяги, між іншим, для міністрів, урядників вищого ешелону й суддів [22]. 5 грудня 1918 р. очільник держави Юзеф Пілсудський, голова Кабінету міністрів Морачевський, а також міністр закордонних справ Тугутт, затвердили приписи про організацію Народної міліції [20]. В обґрунтуванні написано, що її створюють «для охорони й збереження спокою та безпеки населення міст і сіл зі всілякими проявами суспільного безладу». Постає формація була підпорядкована міністрові внутрішніх справ, а технічне керівництво Народною міліцією взяла на себе Головна команда Народної міліції, визначена міністром внутрішніх справ.

18 грудня 1918 р. Очільник держави, президент міністрів і міністр продовольства видали черговий декрет, який мав на меті забезпечення держави від внутрішніх загроз. Згаданий акт стосувався утворення прикордонної служби. Записано, що її найважливіші завдання, такі: 1) забезпечення кордонів держави від нелегального вивозу продуктів продовольства та першої необхідності; 2) контроль за внутрішнім шляховим обігом предметів першої необхідності; 3) заходи щодо виконання продовольчих розпоряджень; 4) організація крамниць і складів продуктів продовольства та першої необхідності. Водночас прикордонна служба зі згаданими завданнями, підпорядковувалася міністрові продовольства й мала бути організована з відряджених військових відділів [6].

У 1918 р. видано 23 урядових журнали, які вміщували публікації про впровадження в життя 76 правничих актів. Багато з них стосувалося внутрішньої й зовнішньої безпеки в ділянці, яку можна окреслити як мілітарна.

Потрібно пам'ятати, що в 1918 р. Польща була безпосередньо чи посередньо вплутана в декілька воєн. Прикладом тут може бути українська війна, яка розпочалась у Львові в листопаді 1918 р. Можна також згадати про війну у Великопольщі, що вибухнула 27 грудня 1918 р. [26, с. 79].

Як можна сьогодні оцінити перший рік політичної діяльності Юзефа Пілсудського? Очевидно, що найбільш удало це зробив Зигмунт Ян Тишель, який ще в 1939 р. написав: «Головною метою Юзефа Пілсудського була Польща й тільки Польща. Жодна інша ідея поза службою Польщі не була для нього гідною, щоб присвятити їй життя та підняти інших на той шлях. (...) Юзеф Пілсудський був уродженим вождем із Божої ласки. У тяжких переломних моментах не у формулах доктрини, але в глибині власного переконання шукав натхнення для своїх рішень. Дорога, якою провадив свої кадри, не була широким гостинцем, кудю пройшли вже тисячі людей, а крутою й важкою стежкою, яку він виробляв собі сам. Бо Юзеф Пілсудський не вірив у речі, які легко здобути. Він володів невигасаючими амбіціями творення нових речей, протоптування нових стежок і шляхів, чоловічого простування по лінії не найменшого, а найбільшого спротиву. Лише на тій дорозі він бачив міцність осягнення тривалих здобутків і звідти походить його нехіль до здобуття дешевої популярності за допомогою ефективної фрази чи театрального жесту [12, с. 8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Драматичний період двадцятих років ХХ ст. має в історії та політиці Польщі велетенське значення. Упроваджені в законодавство держави нові методи розв'язання конкретних проблем, у тому числі адміністративних, упроваджуваних нові структури влади на різних рівнях, забезпечуючих громадський порядок і зовнішню безпеку, уключаючи захист кордонів, може становити приклад для такого типу рішень також у ХХІ ст. Безцінною при цьому є послідовність керуючих, для яких добробут першорядного значення – інтереси Польщі.

Стаття є частиною досліджень історії та міжнародних відносин Польщі, яка після Першої світової війни, будучи 123 роки поділеною (Росія, Пруссія й Австрія), стала незалежною. Проведені подальші дослідження та повсталі публікації надають можливість ретельної оцінки внутрішньої політики Річ Посполитої та її значення в Європі.

Джерела та література

1. Dekret naczelnego dowódcy Józefa Piłsudskiego z dnia 14 listopada // Dziennik Praw Państwa Polskiego. – 1918. – Nr 17. – Poz. 103.

2. Dekret Naczelnika Państwa o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej // Dz.U // 1918. – Nr 17. – Poz. 41.
3. Dekret o przystąpieniu do formowania narodowej armii regularnej // Dz.U. – 1918. – Nr 13. – Poz. 27.
4. Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskiem // Dz.U. – 1918. – Nr 1. – Poz. 1.
5. Dekret Rady Regencyjnej w przedmiocie przysięgi dla ministrów, urzędników, sędziów i adwokatów // Dz.U. – 1918. – Nr 4. – Poz. 6.
6. Dekret tymczasowy w sprawie utworzenia straży granicznej // Dz.U. – 1918. – Nr 21. – Poz. 70.
7. Dekret w przedmiocie objęcia przez Radę Regencyjną władzy zwierzchniej nad wojskiem // Dz.U. – 1918. – Nr 13. – Poz. 26.
8. Dekret w przedmiocie tworzenia armji narodowej // Dz.U. – 1918. – Nr 15. – Poz. 34.
9. Dekret w przedmiocie ustanowienia urzędu Szefa Sztabu Wojsk Polskich // Dz.U. – 1918. – Nr 13. – Poz. 29.
10. Doświadczenia organizacji bezpieczeństwa narodowego Polski od X do XX wieku. Wnioski dla Polski w XXI wieku / red. Marczak J. i in. – Warszawa, 2013.
11. Dudyk B., Znaczenie doświadczeń historycznych i innych państw w kształtowaniu patriotyzmu jako postawy tworzenia bezpieczeństwa narodowego / B. Dudyk, A. Gryz // w: Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku / red. K. Gąsiorek, W. S. Moczulski. – Warszawa, 2011.
12. Dyszel Z. J. Piłsudski / Z. J. Dyszel. – Warszawa, 1939.
13. Friszke A. Józef Piłsudski / A. Friszke // w: K/S/A/P 20 lat / red. H. Samsonowicz. – Warszawa, 2010.
14. Kiszka K. Bezpieczeństwo zapisane w słowach powieści, «De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności» / K. Kiszka. – Siedlce. – 2015. – Nr 1.
15. Lorek M. Bezpieczeństwo narodowe i wewnętrzne – teoria i praktyka na przykładzie wybranych zagadnień w Drugiej Rzeczpospolitej (1918–1939) / M. Lorek, L. Pawlikowicz, K. Surowiec // Humanities and Social Science. – Vol. XVIII. – 20. – 2013.
16. Orędzie Rady Regencyjnej do Narodu Polskiego // Dz.U. – 1918. – Nr 12. – Poz. 23.
17. Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie przekazania naczelnego dowództwa wojsk polskich brygadjerowi Józefowi Piłsudskiemu // Dz.U. – 1918. – Nr 17. – Poz. 38.
18. Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie rozwiązania Rady Regencyjnej i przekazania Najwyższej Władzy Państwowej naczelnemu dowódcy wojsk polskich Józefowi Piłsudskiemu // Dz.U. – 1918. – Nr 17. – Poz. 39.
19. Pokruszyński W. Teoretyczne aspekty Bezpieczeństwa / W. Pokruszyński. – Józefów, 2010.
20. Przepisy o organizacji Milicji Ludowej // Dz.U. – 1918. – Nr 19. – Poz. 53.
21. Reskrypt Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w przedmiocie utworzenia Król. Polskiego Sądu Okręgowego w Zamościu // Dz.U. – 1918. – Nr 5. – Poz. 11.
22. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie nowego tekstu roty przysięgi dla ministrów, urzędników i sędziów // Dz.U. – 1919. – Nr 89. – Poz. 486.
23. Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej. Dążąc do europejskiego modelu bezpieczeństwa. – Bruksela, 2010.
24. Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej. Dążąc do europejskiego modelu bezpieczeństwa. – Luksemburg, 2010.
25. Takiej Polski chce Józef Piłsudski. – Warszawa, 1938.
26. Telep D. Ewolucja struktur organizacyjnych sił zbrojnych RP w systemie bezpieczeństwa państwa / D. Telep. – Siedlce, 2014.
27. Tymczasowa ustawa o powszechnym obowiązku służby wojskowej // Dz.U. – 1918. – Nr 13. – Poz. 28.
28. Ustawa o Radzie Stanu Królestwa Polskiego // Dz.U. – 1918. – Nr 2. – Poz. 2.
29. Wódz Polski Walczący Józef Piłsudski, [s. l.] 1916.

Вавринюк Анджей, Гил Анджей, Коцан Роман. Концепция национальной безопасности в польском правоведении до 1918 г. Задачей каждой власти, независимо от политического устройства, по крайней мере в теории, является обеспечение внутренней и внешней безопасности. Говоря о внутренней безопасности, нужно учитывать обеспечение гражданам мира и безопасности проживания в случае возникновения таких угроз, как стихийные бедствия и антропогенные катастрофы, включая лесные пожары, землетрясения, наводнения и штормы, то есть те факторы, которые непосредственно влияют на жизнь, безопасность и комфорт граждан. После 123 лет неволи Польша требовала стабильных и наиболее выгодных границ, которые гарантировали бы максимум внешней безопасности и одновременно вернули бы предыдущие владения Речи Посполитой, которые были до раздела Польши. Для тогдашней политической элиты это было огромной проблемой, тем более, что недружелюбными для нас были государства, которые в течение столетий делили между собой нашу Родину. Совет регентства, который был у власти в 1918 г., в Польском Королевстве передал власть Юзефу Пилсудскому. В первый год существования Польши как государства принято много законов, которые должны были гарантировать внутреннюю и внешнюю безопасность. Важнейшими из них были те, что отвечали за

внутренний мир и безопасные границы. Оглядываясь назад, можно предположить, что действия польского правительства были настолько успешными, что путем принятия конкретных законов и их выполнение гарантировало внутренний мир и территориальную целостность.

Ключевые слова: независимость, войско, глава государства, внутренняя и внешняя безопасность, государственная безопасность, граница, стабилизация, раздел Польши, юридические акты, территориальная целостность.

Vavrinyuk Andrzej, Gil Andrzej, Kotsan Roman. National Security Concept in the Polish jurisprudence until 1918. The task of each authority, regardless of the political system, is – at least in theory – the provision of internal and external safety. While speaking of the internal safety, one has to take into consideration the provision to the citizens of a peaceful and certain being in the event of threats such as natural and anthropogenic disasters, including forest fires, earthquakes, floods and storms, so those factors that have a direct impact on lives, safety and comfort of citizens. The revived after 123 years of slavery Polish state, needed stable and most preferred limits that would guarantee maximum external security, while re-establishing the state of Republic of Poland from before the Polish partitions. It was a huge challenge for the political elites of those times, especially that unfavorable for us were the states which have divided among themselves our homeland over the centuries. The Regency Council governing the Polish Kingdom in 1918 had submitted the power to Józef Piłsudski. In the first year of existence of the Polish State many legal acts were issued which were supposed to ensure internal and external safety. The most important of them were the ones deciding about the internal peace and safe borders. In retrospection, it can be said that the government of the Polish state was so successful that by adopting specific laws it guaranteed inner peace and territorial cohesion.

Key words: independence, internal and external safety, the military, borders, stabilization, Polish partitions, legal acts, territorial cohesion.

Стаття надійшла до редколегії 24.03.2016 р.

УДК 327

Віолетта Зименкова

Республіка Казахстан у політиці США в контексті ядерного роззброєння

Мета дослідження – вивчення особливостей становлення та розвитку відносин між США й Республікою Казахстан. Аналізуючи основні етапи розвитку відносин між державами, обґрунтовано важливість відвертого переговорного процесу для становлення стратегічного партнерства. Потребу комплексного дослідження переговорного процесу між США та Республікою Казахстан стосовно відмови останньої від ядерної зброї обґрунтовано необхідністю вивчення механізмів урегулювання конфліктів і контролю над зброєю масового ураження. У статті проаналізовано специфіку переговорів між США й Республікою Казахстан стосовно відмови центральноазійської держави від ядерної зброї, що залишилась у країні після розпаду СРСР. У процесі дослідження визначено найбільш важливі результати переговорів: візити керівників двох держав, розгортання Програми Нанна-Лугара, приєднання Казахстану до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї й проведення США таємної операції «Сапфір». Умовно розвиток відносин між США й Республікою Казахстан можна поділити на два етапи. На першому відбулося становлення відносин завдяки прагматичній політиці центральноазійської держави та її відмові від ядерної зброї. Це дало змогу Казахстану на другому етапі отримати фінансову допомогу США й розвивати власний енергетичний потенціал. У результаті вирішення питання ядерної зброї Казахстан отримав визнання світової спільноти та бажання Заходу мати з ним справу. Зараз США відіграють важливу роль в економічному розвитку Казахстану, успіхи якого високо оцінені провідними західними експертами. Співробітництво США й Казахстану позитивно впливає на політичну культуру громадян.

Ключові слова: США, Казахстан, ядерна зброя, ядерне роззброєння, зовнішня політика, переговори, співробітництво.

Постановка наукової проблеми та її значення. Республіка Казахстан утворилася в результаті розпаду СРСР. США зацікавлені у встановленні відносин із новою державою у зв'язку із величезними покладами нафти та природного газу. Водночас США розглядали регіон як засіб задоволення не лише своїх економічних потреб, а й військово-політичних амбіцій. Разом із тим